Agrárgazdaságtani rovat

Készült a CORVINUS Zrt. támogatásával

Kockázatkezelés az agrár szektorban *(II. rész)*

BÍRÓ BORÓKA-JÚLIA

Az állam biztosítói szerepvállalása Romániában

A 381/2002 számú törvény 2. cikkelyének értelmében természeti csapásnak minősül:

- az időben kitartó túlzott szárazság az öntözetlen területeken;
- a folyóvizek kiömlése következtében keletkezett árvíz, gátszakadás;
- bőséges és tartós eső;
- túlságosan alacsony, a növények biológiai ellenálló képességének határvonala alatti hőmérséklet;
- vastag rétegű hó (ami növénytermesztésben és/vagy állattenyésztésben okoz kárt);
- a hó hirtelen, áradást okozó olvadása;
- folyóvizek és ingoványok áradása;
- viharok, tornádók;
- más szerencsétlenségek és csapások kiterjedt területeken, valamint a kultúrnövények, állatok bizonyos betegségei (száj- és körömfájás, pestis, szarvasmarhák szivacsos agyhártya gyulladása, stb.).

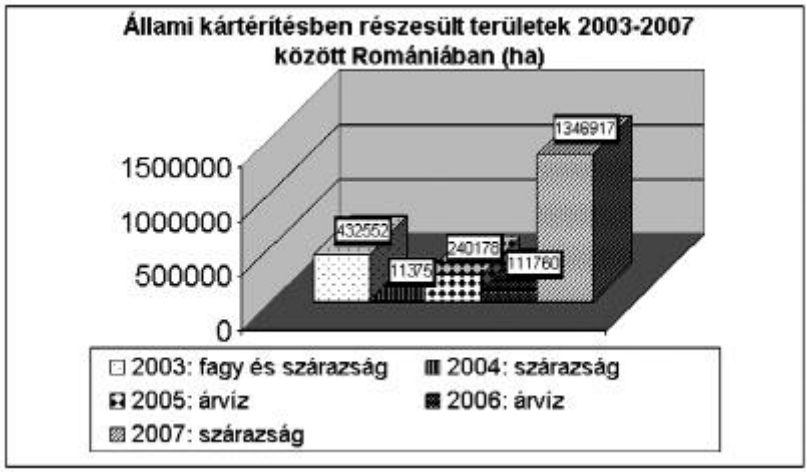
Állami kártérítésben részesülnek azok a mezőgazdasági termelők (magán vagy jogi személyek), akiknek a birtokában levő földterülete – kormányhatározat révén megállapított – természeti csapás sújtotta övezetben található, és akik előzőleg bebiztosították kultúráikat a szaktárca által ajánlott biztosító-viszontbiztosító társaságoknál. A termelő és biztosító társaság közötti, a káresemény bekövetkezte előtt megkötött biztosítási szerződés szükséges előfeltétele tehát annak, hogy a gazdálkodó természeti katasztrófa esetén állami támogatásban részesüljön.

A 2002–2008-as időszak természeti csapásként nyílvántartott káreseményeit nagyrészt a szárazság és az árvizek okozták. 2002–2003 telén

1. táblázat: Mezőgazdasági termelőknek nyújtott kártérítés 2002–2008 között természeti csapás jogcímek szerint

Év	Káresemény
2002–2003	Rendkívül alacsony téli hőmérséklet
2003	Túlzott tavaszi–nyári szárazság
2004	Túlzott tavaszi–nyári szárazság
2005	Folyóvizek kiöntése következtében keletkezett árvíz, bőséges és tartós esőzés április–szeptember periódusban
2006	A Duna kiöntése következtében keletkezett árvizek április-májusban
2006	Folyóvizek kiöntése következtében keletkezett árvíz, bőséges és tartós esőzés március–július periódusban
2006	Rendkívül alacsony hőmérséklet január–március periódusban
2006–2007	Időben kitartó túlzott szárazság az öntözetlen területeken
2008	Folyóvizek kiöntése következtében keletkezett árvíz, bőséges és tartós esőzés július–augusztus hónapokban

rendkívül alacsony téli hőmérséklettel, majd ezt követően túlzott tavaszi–nyári szárazsággal kellett szembesülniük a mezőgazdasági termelőknek. 2004 rekord év volt növénytermesztés szempontjából, az ország kis területén volt csak tapasztalható túlzott szárazság. Az *1. ábra* is a fenti kijelentést támasztja alá, hiszen ebben az évben csupán 11 375 hektárnyi terület után folyósítottak túlzott szárazság jogcímen járó kártérítést. 2005–2006 a nagy árvizek periódusa volt, amely bőséges és tartós esőzéssel párosult. A Duna kiöntése súlyos terméskárhoz vezetett növénytermesztési szempontból. 2006 január–márciusi időszakára rendkívül alacsony hőmérséklet volt jellemző. 2007-ben időben kitartó súlyos szárazság súlytotta Románia területének jelentős részét. Amint azt az *1.ábra* is mutatja, ezen a jogcímen több mint 1,3 millió hektárnyi terület után eszközöltek kártérítési kifizetéseket 2007-ben.

Forrás: saját szerkesztés a MADR adatai alapján

1. ábra. Állami kártérítésben részesült területek 2003 és 2007 között Romániában (ha)

Mezőgazdasági biztosítást kínáló biztosítótársaságok a román piacon

Biztosítható kockázatnak minősülnek Romániában a standard vagy szabványos kockázatok – ilyen esetben, a növénytermés és/vagy állatállomány károsulása vagy pusztulása miatt ekkor a biztosítótársaságnak kell kárpótlást nyújtania, természetesen amennyiben a termelő előzetesen kötött biztosítást.

Standard vagy szabványos kockázatok:

• természetes okok miatt bekövetkezett tűzvész (villám);

• zuhogó eső hatása (a növények körülötti talajmosás, valamint a növénymagok kitakarása, a növények gyökerének kiszakadása, a növények eltörése vagy eldőlése előrehaladott növekedési állapotban, későbbi helyreállás nélkül);

• 80 km/h sebesség alatti vihar, amelynek hatása a szárak, hajtások, virágok, szőlőfürtök szakadása, komlótobozok, magok lerázása, stb.;

• jégeső, amely a növények leszakadását vagy eldőlését, a magok lerázását, a gyümölcsök, szőlőfürtök, komlótobozok, növénymagok kü-

lönböző fokú pusztítását okozza; a jégeső okozta mechanikus hatások, vagy a növények tövénél kialakuló jégréteg;

- talajcsúszás/ földomlás/ omlás
- koraőszi fagy beállása (november 1. előtt)
- későtavaszi fagy beállása (április 20. után)
- állatok esetén: balesetek (pl. belső sérülés, sterilizálás káros következményei), farfekvés, nehéz ellés, stb.

A jégeső – az utóbbi években tapasztalt megnyilvánulási gyakorisága és intenzitása révén – a természeti csapások kategóriájába kerülhet.

A Mezőgazdasági Minisztérium által kijelölt biztosítótársaságok száma a 2002–2003-as mezőgazdasági évre csupán három volt: az Agras, Allianz Ţiriac és Asirom (a 2002/445 kormányhatározat értelmében). A 2006–2007-es periódusra számuk lényegesen megnövekedett, a 2006/765-ös kormányrendelet által kijelölt biztosítótársaságok: Asirom, Agras, Omniasig, Allianz Ţiriac Asigurări, Asiban, Astra, Generali, Unita, FATA, BCR, Carpatica, továbbá Ardaf (2007/70-es kormányhatározat), Asitrans (2007/218-as kormányhatározat). E programhoz való kapcsolódás két alapvető, biztosítótársaságokkal szemben támasztott követelménye: tapasztalat a mezőgazdasági biztosítás területén és legalább egy alegység minden megyében. A törvény értelmében a szerződés megkötésétől a kártérítésig a társaságok ügykezelik, majd utólag igénylik az állam által biztosított támogatást.

A 2007-es év 16,41 millió eurónyi bruttó díjtételéhez képest a romániai biztosítótársaságok 2008 I. félévében ezen érték felénél jóval magasabb, 11,28 millió eurónyi értékkel „büszkélkedhettek".

A piacvezető biztosítótársaság szerepét – mezőgazdasági biztosítások tekintetében – a FATA Asigurări töltötte be: a 2007-es, 16%-os, 3. helyet érő részesedéséhez képest 2008 I. félévében már közel 30%-os volt a piaci részesedése. A 2007-ben piacvezető Asirom (31,08%-os piaci részesedéssel) 2008 I. félévére vonatkoztatott bruttó díjtételei (2,07 millió euró) nem érik el az előző év összértékének felét (5,1 millió euró), ezzel, 18,35%-os piaci részesedéssel 2008 I. félévében a 2. helyre kerül a ranglistán, a FATA Asigurări-t követően. 2007-ben a 2. helyezett az Allianz-Ţiriac (27,54%-os piaci részesedéssel) volt, amely 2007-es, 4,52 millió eurós teljesítményének alig több mint egynegyedét érte el 2008 I. félévében (1,23 millió euró). 2008 I. féléves adatainak alapján a legfőbb 5 ag-

2. táblázat. Mezőgazdasági biztosítások Romániában 2007-ben és 2008 I. félévében

	Mezőgazdasági biztosítások részaránya a biztosítótársaság össz portfoliójából	Bruttó díjak (millió euró)		Kártérítések (millió euró)		Piaci részesedés	
Biztosító / Év		2007	2008*	2007	2008*	2007	2008*
FATA Asigurari	47,58%	2,63	3,32	0,6	0,18	16,03	29,43
ASIROM	1,89%	5,1	2,07	1,51	0,25	31,08	18,35
OMNIASIG	0,94%	0,28	1,57	0,04	0,08	1,71	13,92
ALLIANZ-ŢIRIAC	0,65%	4,52	1,23	6,04	0,51	27,54	10,90
ARDAF	1,54%	1,72	0,92	0,36	0,07	10,48	8,16
GENERALI	1,17%	1,31	0,67	0,89	0,11	7,98	5,94
ASTRA-UNIQA	0,67%	0,23	0,46	0,18	0	1,40	4,08
ASIBAN	0,52%	0,33	0,43	0,01	0,11	2,01	3,81
EUROINS	2,21%	0	0,41	-	-	0,00	3,63
BCR Asigurari	0,24%	0,24	0,17	0,06	0,1	1,46	1,51
CARPATICA Asig.	0,27%	0,04	0,03	-	0,02	0,24	0,27
ÖSSZESEN	0,98%	16,41	11,28	9,7	1,45	100,00	100,00

* 2008 első féléve

Forrás: Ionete, 2008

rárbiztosító között első a 29,43%-os piaci részesedéssel bíró FATA Asigurări, a második helyen az Asirom áll 18,35%-os piaci részesedéssel, őt követi az Omniasig 13,92%-al, negyedik az Allianz-Ţiriac 10,90%-al, ötödik pedig az Ardaf (8,16%). Az agrárbiztosítások piaca koncentrált abban az értelemben, hogy a mezőgazdasági biztosítások közel 50%-a (29,43%+18,35%) két biztosítótársaság (FATA Asigurări és Asirom) kezében van, a másik fele pedig a fennmaradó 9 biztosítótársaság között

oszlik meg (2008 I. féléves adatai alapján). 2007-ben még nagyobb mértékű piaci koncentráció volt tapasztalható, ekkor ugyanis két másik biztosítótársaság: az Asirom (31,08%) és az Allianz Ţiriac (27,54%) uralta a piac közel 60%-át.

A biztosítótársaságok portfoliójának csak csekély hányadát teszik ki a mezőgazdasági biztosítások, kivéve a FATA Asigurări esetét, amely 47,58%-os agrárbiztosítási hányaddal rendelkező, mezőgazdasági biztosításokra specializálódott biztosítótársaság. A FATA Asigurări 2007-es egész évi 2,63 millió eurós bruttó díjtételéhez képest 2008 I. félévében már ennél jóval többet, 3,32 millió eurót realizált.

Az agrár szektorbeli káresemények következtében kifizetett, biztosítási társaságok szempontjából ráfordításnak minősülő összeg 2007-ben 9,7 millió euró volt, míg 2008 első félévében ugyanezen biztosítótársaságoknak csupán 1,45 millió euró ráfordítást kellett eszközölniük. A 2007-es kárkifizetések összértéke kimagaslóan nagy volt, szakértők szerint (Maura Klassek biztosítási tanácsadó, az Agras egykori elnöke) az utóbbi 14 év legmagasabb értéke (1993-ban volt hasonlóan magas).

3. táblázat. Bruttó díjak és kártérítési ráfordítások alakulása Romániában 2000–2005 között

	2000	2001	2002
Bruttó díjak (EUR)	1 716 973	4 789 424	9 959 933
Kártérítések (EUR)	619 856	2 279 379	1 765 680
Kártérítések bruttó díjakból vett részaránya (kárhányad)	36,10%	47,59%	17,73%

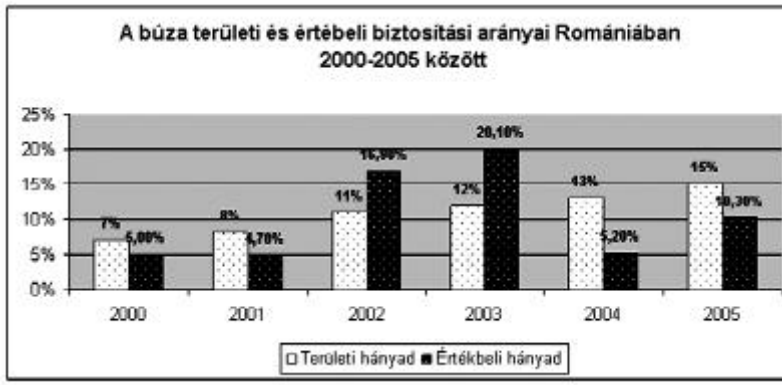
	2003	2004	2005
Bruttó díjak (EUR)	7 988 527	10 661 558	14 018 611
Kártérítések (EUR)	2 020 314	4 817 833	4 390 146
Kártérítések bruttó díjakból vett részaránya (kárhányad)	25,29%	45,19%	31,32%

Forrás: European Comission, 2006

A bruttó díjak valamint a kártérítési ráfordítások alakulását illetően elmondható, hogy a vizsgált periódus alatt a kár-ráta értéke 17,73% és 47,59% között mozgott. A 2000–2005 közötti átlagos kárhányad 32,35%. 2007-ben közel 60%-os volt ez az érték (9,5 millió eurónyi kártérítési ráfordítás, 16,4 millió eurós bruttó díjbeszedéshez képest (*2. táblázat*), az átlagosnál mostohább időjárási körülmények következtében.

A mezőgazdasági biztosítás területi/számbeli, illetve értékbeli arányai Romániában

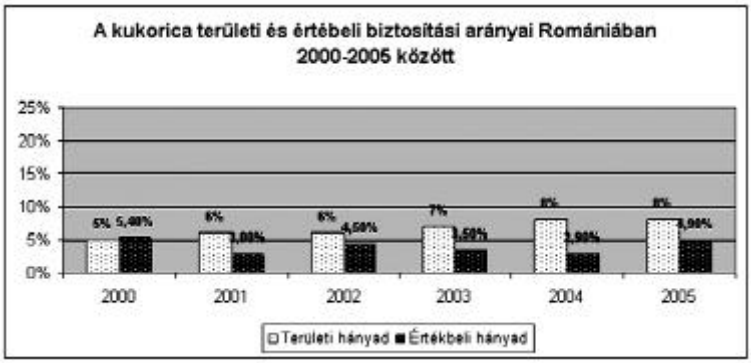
A következőkben bemutatásra kerülnek a növénytermesztés és állattenyésztés biztosítási „szintjeinek" (milyen hányadban biztosított a termelés) alakulásai Romániában 2000 és 2005 között a búza, kukorica, árpa és napraforgó területi és értékbeli biztosítási hányadainak, valamint a tehenek, sertések, szárnyasok szám- és értékbeli biztosítási arányainak vizsgálatán keresztül.

Forrás: saját szerkesztés az EC 2006 adatai alapján

2. ábra. A búza biztosítási arányai

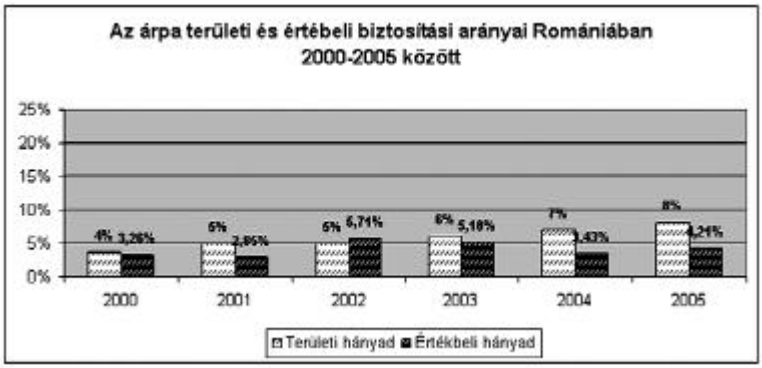
A búzával bevetett, biztosított területek nagyságát vizsgálva 2000 és 2005 között (*2. ábra*) arra a következtetésre jutunk, hogy bár évről évre növekvő tendenciát mutat, a 2005-ben elért 15% még mindig igen csekély, amely ráadásul egy 10%-ot alig meghaladó biztosított értékhányadot jelent.

Forrás: saját szerkesztés az EC 2006 adatai alapján

3. ábra. A kukorica biztosítási arányai

Kukorica esetén (*3. ábra*) szintén növekvő tendencia tapasztalható a biztosítás területi hányadait tekintve, ezen értékek viszont alig haladják meg a búza önmagában is alacsony területi biztosítási arányainak felét. Az értékbiztosítás a 2000. év kivételével jóval alacsonyabb, mint a területi.

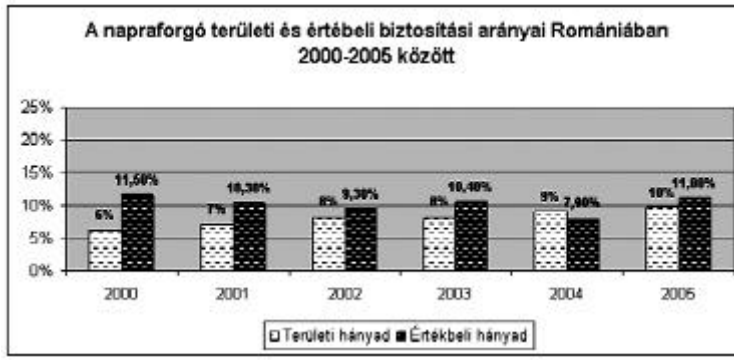

Forrás: saját szerkesztés az EC 2006 adatai alapján

4. ábra. Az árpa biztosítási arányai

Az árpa (*4. ábra*) területi biztosítási szintje a 2000-ben mért 4%-nyi

értékhez képest 2005-re megduplázódott, 8%-os szintet ért el, akárcsak a kukorica ugyanebben az évben.

Forrás: saját szerkesztés az EC 2006 adatai alapján

5. ábra. A napraforgó biztosítási arányai

A vizsgált növények közül a napraforgó (*5. ábra*) az egyetlen, amelynek biztosított értékhányadai meghaladják az ugyanazon években mért biztosított területi hányadait (kivételt képez 2004, amikor a 7,90%-os értékbeli hányad alulmarad a 9%-os biztosított területi hányadhoz képest).

4. táblázat: A növénybiztosítás* területi és értékbeli arányai Romániában 2000 és 2005 között

Növények összesen*	2000	2001	2002
Megművelt ter. (ezer ha)	6043,5	6240,3	6926,3
Bebiztosított ter. (ezer ha)	338,3	415,8	555,1
Bebiztosított terület részaránya	5,60%	6,66%	8,01%
Össz termésérték (millió EUR)	1630	2902,4	1797,4
Bebiztosított érték (millió EUR)	90,3	112,7	145,6
Bebiztosított termésérték részaránya	5,54%	3,88%	8,10%

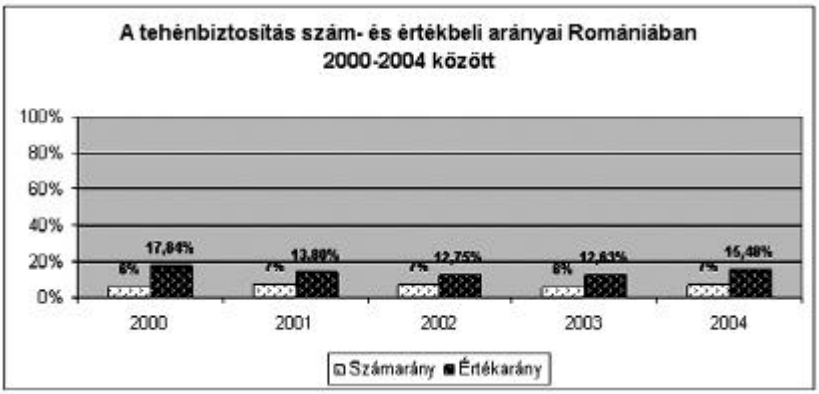
*Összesen, azaz: búza, kukorica, árpa, napraforgó

Növények összesen*	2003	2004	2005
Megművelt ter. (ezer ha)	7007,2	6410,8	7531,5
Bebiztosított ter. (ezer ha)	613,9	605,6	779,7
Bebiztosított terület részaránya	8,76%	9,45%	10,35%
Össz termésérték (millió EUR)	2330,1	3930,8	3544,2
Bebiztosított érték (millió EUR)	155,2	153,6	245,4
Bebiztosított termésérték részaránya	6,66%	3,91%	6,92%

*Összesen, azaz: búza, kukorica, árpa, napraforgó

Forrás: saját szerkesztés az EC 2006 adatai alapján

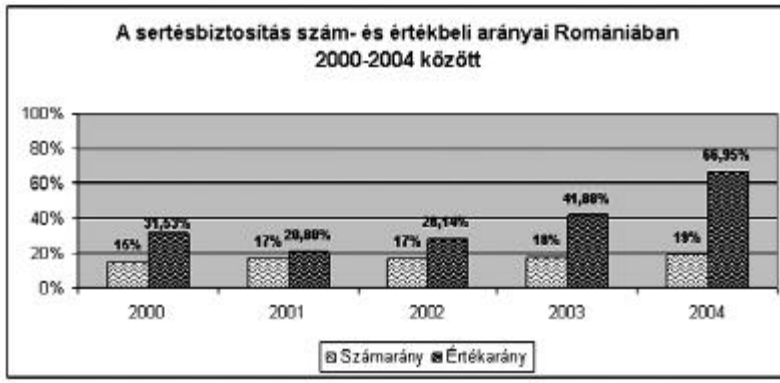
Összességében (*4. táblázat*) elmondható, hogy a növénybiztosítás területi hányadai bíztató, növekvő tendenciát mutatnak a vizsgált periódusban, ám a 2005-ös, 10,35%-os szint még rendkívüli alulbiztosítottságra utal. A másik gond az, hogy a biztosított értékhányad ezen alacsony területi hányadok alatt marad.

Forrás: saját szerkesztés az EC 2006 adatai alapján

6. ábra. A tehénbiztosítás arányai

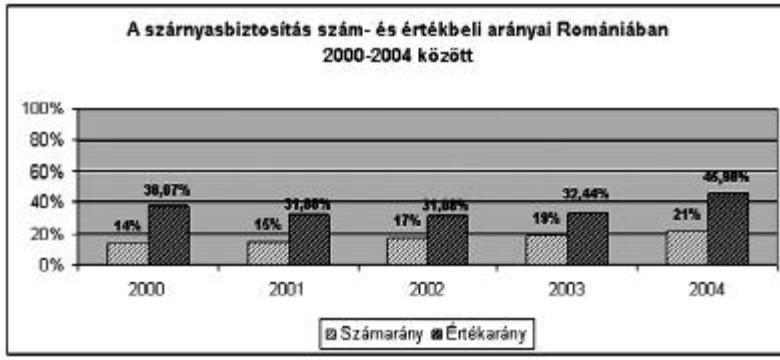
Az állatbiztosításokat tekintve, a tehenek (*6. ábra*) létszám szerinti 6–7%-os biztosítási szintjéhez „dupla", 13–18%-os értékbiztosítás társul.

Forrás: saját szerkesztés az EC 2006 adatai alapján

7. ábra. A sertésbiztosítás arányai

Sertésbiztosítás (7. *ábra*) esetén az értékhányadok szintén meghaladják a számbeli biztosított arányokat, 2004-ben relatív magas, 66,95%-ot érve el.

Forrás: saját szerkesztés az EC 2006 adatai alapján

8. ábra. A szárnyasbiztosítás arányai

Szárnyasok esetén is (*8. ábra*) a számbeli biztosítási arányhoz képest magasabb biztosítási értékhányadok tapasztalhatók. Míg a számbeli há-

nyad 14–21% közötti, növekvő tendenciát mutat, a biztosított érték 31–46% között mozgott 2000 és 2004 között.

5. táblázat: A állatbiztosítás* értékbeli arányai Romániában 2000 és 2005 között

Állatok összesen*	2000	2001	2002
Össz érték (millió EUR)	1361,6	2154	2209,8
Bebiztosított érték (millió EUR)	432,7	506,9	577,6
Bebiztosított érték részaránya	31,78%	23,53%	26,14%

Állatok összesen*	2003	2004	2005
Össz érték (millió EUR)	1949,5	1696,6	n.a.
Bebiztosított érték (millió EUR)	609,8	768,7	n.a.
Bebiztosított érték részaránya	31,28%	45,31%	-

*tehén, sertés, szárnyas összesen

Forrás: saját szerkesztés az EC 2006 adatai alapján

Forrás: saját szerkesztés az EC 2006 adatai alapján

9. ábra. Növény- és állatbiztosítások értékarányainak alakulása

A növény- és állatbiztosítás értékarányait összehasonlítva (*9.ábra*) az tapasztalható, hogy utóbbiak sokkal nagyobb hányada van biztosítva.

Egyik lehetséges magyarázat e jelenségre, hogy a gazdák a mellettük élő jószágok tekintetében sokkal inkább érzékelik a kockázatot, mint a szántóföldi növényeik, megművelt földjeik esetén. Másrészt pedig állatok viszonylatában sokkal gyakoribb, hogy bizonyos káresemény elpusztítja a „teljes" jószágot, míg növények esetén csak szélsőséges esetben semmisül meg a teljes termés. Kockázatérzékelési szempontból tehát állatok esetén kétesélyes a kérdés – túléli vagy elpusztul? –, míg növények esetén árnyaltabb: mekkora hányada semmisül meg?

Irodalomjegyzék

European Comission: Risk Management Tools for EU Agriculture, with a special focus on insurance, Working Document, Directorate General Agriculture, 2001

European Comission: Agricultural insurances schemes, Final Report, December 2006, Modified: February 2008

Ionete, A..: Over EUR 11 million from agricultural insurance in the first half, Article published in XPRIMM Newsletters on 3 September 2008

Jogi dokumentumok: L 381/2002, OG 765/2006, HG 70/2007, HG 218/2007